

РОЗВЕДЕННЯ, УТРИМАННЯ ТА ГОДІВЛЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПТИЦІ В ОРГАНІЧНОМУ ВИРОБНИЦТВІ

Кальчук Л. А., к. с.-г. н., доцент
Житомирський національний агроекологічний університет

Початок органічному сільськогосподарському виробництву був покладений в 20-х роках ХХ ст. Принципові відмінності органічного сільськогосподарського від традиційного (індустріального) полягає у використанні природних методів підвищення родючості ґрунту (органічні добрива, природна азотифікація), утримання, годівлі і лікування тварин, у відмові від хімічних добрив, засобів захисту рослин, антибіотиків.

У Міжнародному законодавстві відмічається визначення органічної продукції, як продукції отриманої в результаті ведення сертифікованого органічного виробництва у відповідності з вимогами стандартів і правил органічного виробництва. В таких органічних стандартах регламентується процедура сертифікації сільськогосподарських органічних підприємств, а також порядок їх контролю [2].

Виробництво будь-якого органічного продукту розпочинається з сертифікації землі. Навіть коли мова ведеться про молоко чи м'ясо, то в першу чергу органічний статус повинні отримати поля і пасовища, які використовуються для ведення тваринництва. Після отримання сертифіката на землю, ферма має право одержати сертифікат на тварин.

Сучасні інтенсивні системи виробництва м'яса птиці дають дешеве м'ясо для споживача, але разом з тим, вирощена в таких стресових умовах продукція, не має тієї біологічної цінності, яка властива птиці, що утримується у вільних умовах.

Єдина мета пташників-гігантів полягає в тому, щоб отримати яйця та м'ясо за якомога дешевшою ціною. Як відомо, на таких птахофабриках на невеликих площах утримують кількатисячне поголів'я птахів спеціальних гібридних порід, орієнтованих на високий вихід м'яса чи яєць. Птицю тримають десятками у невеликих тісних клітках без доступу природного світла та свіжого повітря. В раціонах годівлі використовують зерно з високим вмістом жирів та гормонами росту, щоб викликати швидше наростання м'язовою та жирової тканин, тому вже через 1,5 – 2 місяці їх відправляють на забій. У разі захворювання птахів лікують антибіотиками та хімічними ліками для швидкого одужання. Такі умови утримання не відповідають жодним санітарним і етичним нормам гуманного поводження з тваринами. На промислових фермах конвеєр працює виключно на задоволення фінансових потреб підприємства, не дбаючи ні про здоров'я споживачів, ні про добробут самих тварин.

Для виробництва органічної продукції підбирають породи, які пристосовані до місцевих умов і органічної технології. При виборі порід або різновидів слід брати до уваги здатність тварин пристосовуватися до місцевих умов, їх життєздатність і опірність хворобам. Крім того, при виборі порід або ліній тварин слід мати на меті уникнення властивих певним видам чи лініям тварин, які використовуються в інтенсивному виробництві, специфічних хвороб або проблем зі здоров'ям. Репродукція повинна відбуватися природним шляхом. Дозволене штучне осіменіння.

3 метою запобігання використанню інтенсивних методів вирощування птиця має вирощуватися до досягнення нею встановленого мінімального віку або належати до порід, що повільно ростуть. Якщо оператор не використовує породи, що повільно ростуть, встановлюється наступний мінімальний вік птиці при забої: 81 день для курчат; 150 днів для каплунів; 49 днів для качок пекінської породи; 70 днів для мускусних качок; 84 дні для мускусних качурів; 92

дні для качок; 94 дні для цесарок, 140 днів для індиків та гусей, і 100 днів для індичок. [1, с.367-387; 2, с.13-14]

Існують стандарти і правила органічного господарства, які регламентують утримання птиці на сільськогосподарському підприємстві. Приміщення де утримується сільськогосподарська птиця повинні відповідати таким вимогам: не менш однієї третини площі підлоги має бути суцільною, тобто без щілин і не решітчастою, та бути вкритою підстилкою, наприклад соломом, стружкою, піском або торфом; у пташниках для несучок необхідно забезпечувати можливість збирання пташиного посліду на достатньо великій частині площі підлоги, якою користується птиця.

Ізоляція, опалення і вентиляція будівлі має забезпечувати підтримання циркуляції повітря, рівня пилу, температури, відносної вологості повітря і концентрації газу в нешкідливих для тварин межах. Будівля має забезпечувати інтенсивну природну вентиляцію і природне освітлення.

За органічними стандартами птицю заборонено утримувати у малих клітках чи на обмеженій огороженій території. Територія пташника має бути достатньою, аби птиця мала змогу вільно пересуватися цілий день та задовольняти свої природні потреби: бігати, пастися на траві, кублитися, полювати на комах тощо. Окрім стаціонарних облаштованих пташників, практика органічного птахівництва також дозволяє утримувати курей у пересувних курниках – трактор перевозить такий курник з території на територію, забезпечуючи птахів новим пасовищем та джерелом комах, черв'яків і жуків.

Щільність посадки у приміщеннях має забезпечувати комфорт, добробут і задоволення відповідних властивих певним видам потреб тварин, які залежать, зокрема, від виду, породи і віку тварин. Також слід брати до уваги поведінкові потреби тварин, які залежать від розміру групи і від статі тварин. Щільність посадки має забезпечувати належні умови утримання тварин, за яких вони мають достатньо місця щоб стояти, лежати, легко сідати, повертатися, чиститися, приймати всі природні положення і робити всі природні рухи, наприклад, потягування і змахування крилами.

Загальна кількість добрива, яке вноситься у господарстві, не має перевищувати 170 кг азоту на рік/гектар сільськогосподарської площі, що використовується. За необхідності, загальна кількість тварин на одиницю площі має зменшуватися таким чином, щоб не перевищити наведену вище межу. Вимоги до утримання сільськогосподарської птиці приведені у таблиці 1.

Таблиця 1

Вимоги до утримання сільськогосподарської птиці

Назва утримуваної птиці	Площа у приміщенні (чиста площа, яку може використати птиця)			Площа на відкритих майданчиках (м ² площі на голову, по черзі)	Максимальна кількість голів на 1 гектар
	кількість голів птиці на 1 м ²	см сідала на одну голову	гніздо		
Кури-несучки	6	8	7 несучок на гніздо, або у випадку спільного гнізда, 120 см ² на одну несучку	4, за умови отримання обмеження у 170 кг азоту на гектар на рік	230
Птиця на відгодівлі (у стаціонарних пташниках)	10, не більше ніж 21 кг живої ваги на 1 м ²	20 (тільки для цесарок)		4 бройлери і цесарки, 4,5 качки, 10 індиків, 15 гусей	580 (бройлери)
Птиця на відгодівлі у пересувних пташниках	16* у пересувних пташниках, не більше 30 кг живої маси на м ²			2,5, за умови дотримання обмеження у 170 кг азоту на гектар на рік	

*Примітка: для всіх зазначених видів не можна перевищувати 170 кг азоту на 1 гектар на рік. * Тільки для пересувних пташників з площею підлоги не більше 150 м²*

Приміщення повинні мати отвори відповідного розміру для входу/виходу, і загальна довжина цих отворів має складати не менше 4 м на кожні 100 м² площі приміщення, в якому утримуються птахи.

Загальна корисна площа пташників для виробництва м'яса в окремому виробничому підрозділі не повинна перевищувати 1600 м²; конструкція пташників має забезпечувати вільний доступ до майданчиків вільного виходу; споруди мають звільнятися від погोलів'я між кожними партіями вирощуваних птахів. В цей час необхідно проводити очищення і дезінфекцію споруд і обладнання. З цієї метою можуть застосовуватися лише такі продукти: калієве та натрієве мило; вода та пара; вапняне молоко; вапно; негашене вапно; гіпохлорит натрію (наприклад, як рідкий відбілювач); каустична сода; каустичний поташ; перекис водню; натуральні есенції рослин; цитринова, надоцтова, мурашина, молочна, щавлева та оцтова кислоти; спирт; формальдегід; карбонат натрію [2, с. 64;3, с. 97-106].

Додатково, після завершення вирощування кожної партії птахів, вольєри слід залишати порожніми, щоб дозволити рослинності відновитися. Оператори мають встановити період, на який необхідно залишати вольєри порожніми. Оператор повинен мати документальне підтвердження дотримання цієї вимоги. Ці вимоги не стосуються випадків коли птиця не вирощується партіями, не утримується у вольєрах і вільно ходить протягом дня.

Фекалії, урину і нез'їдену або розливу чи розсипану їжу слід прибирати з періодичністю, необхідною для зведення до мінімуму запаху і запобігання приваблюванню комах або гризунів (можуть використовуватися родентициди (для застосування тільки у пастках)) і продукти, дозволені законодавством.

В приміщеннях можна додатково до природного освітлення використовувати штучне. Але необхідно забезпечувати не більше 16 годин світлового дня на добу з безперервним періодом нічного відпочинку без штучного освітлення тривалістю не менше 8 годин.

Залежно від виду птиці у кожному пташнику можна утримувати не більше: 4800 курчат; 3000 курей-несучок; 5200 цесарок; 4000 мускусних або пекінських качурів чи качок інших порід; 2500 гусей або індиків [2, с. 13-14].

При створенні, оновленні або відновленні зграї, якщо органічно вирощена птиця відсутня в достатній кількості, дозволяється ввести до органічного підрозділу з виробництва продукції птахівництва, птицю вирощену неорганічними методами, за умови, що вік несучок або птиці для виробництва м'яса складає менше трьох днів.

Вирощені неорганічними методами несучки або птиця для виробництва м'яса вік яких не перевищує 18 тижнів, можуть вводитися до органічного виробничого підрозділу, якщо вирощена органічними методами птиця відсутня, а також за умови дотримання відповідних положень. Так, конструкція пташників має забезпечувати усім птахам вільний доступ до майданчиків вільного вигулу. Відкриті майданчики для птиці мають бути в основному вкритими рослинністю і захищеними та забезпечувати птиці легкий доступ до належної кількості годівниць і поїлок.

Водоплавна птиця завжди, коли це дозволяють погодні та гігієнічні умови, повинна мати доступ до річки, струмка, ставка, озера або басейна з метою задоволення відповідних видоспецифічних потреб і забезпечення належного утримання.

Якщо птиця утримується у приміщенні у зв'язку з певними обмеженнями або зобов'язаннями, які накладає законодавство, вона повинна мати постійний доступ до достатньої кількості грубого корму

і відповідного матеріалу, який забезпечував би її поведінкові потреби.

Птиця повинна мати доступ до відкритих майданчиків не менше ніж протягом однієї третини життя. Повноцінна годівля високоякісними кормами і в достатній кількості є необхідною для здоров'я і життєдіяльності тварин. Кожен вид тварин має свої особливості годівлі, перетравлення, засвоювання корму і в фізіології травлення. Годівля в органічному тваринництві має відповідати певним вимогам.

В раціогах годівлі в органічному тваринництві не можуть бути використані ті всі корми, які використовуються при традиційному виробництві. Для високопродуктивних тварин складно скласти збалансовані раціони, через нестачу в них незамінних амінокислот, зокрема, лізину, метіоніну, триптофану, цистину і треоніну. Використання синтезованих амінокислот і тваринних кормів в органічному тваринництві заборонено.

В екологічних кормах міститься, як правило, менше перетравного протейну і цінних амінокислот, ніж в таких самих кормах звичайного походження, це необхідно враховувати при складанні раціонів для тварин.

Неорганічні кормові матеріали рослинного і тваринного походження можуть використовуватися в органічному виробництві лише за наступних умов:

- якщо ці матеріали зазначені у нормативних документах, з відповідними обмеженнями;

- якщо фермери не можуть одержати корми виключно органічного виробництва (за наявності документальних доказів цього в операторі);

- максимально дозволена частка неорганічних кормів у щоденному раціоні, розрахована як відсоток сухої речовини, складає 25 %.

- максимально дозволена частка не органічних кормів на 12-місячний період для тварин за винятком травоядних складає 5 %.

- у випадку втрати фуражної продукції або накладення обмежень, зокрема у зв'язку з винятковими метеорологічними умовами, спалахом інфекційних хвороб, забрудненням токсичними речовинами або внаслідок пожеж (за умови надання дозволу уповноваженим органом влади протягом обмеженого часу).

Птиці можна згодовувати корми вироблені в перехідний період, але за умови, що вони складають до 30 % кормової формули раціонів. Якщо такі корми виробляються у підрозділі цього ж господарства, їх частку можна збільшити до 100 %. З них до 20 % можуть становити корми, спожиті чи зібрані на постійних пасовищах або на багаторічних фуражних земельних ділянках у перший рік переходу від традиційного до органічного виробництва, якщо такі пасовища або земельні ділянки є

частиною господарства і не були частиною органічного виробничого підрозділу цього господарства протягом останніх п'яти років [1].

Органічні корми для курей можуть варіювати залежно від породи птахів. Наприклад, корм для курей-несучок може містити вищий вміст протеїнів та кальцію для формування міцної шкаралупи яєць. Корм для бройлерів, яких відгодовують на м'ясо, може бути більш поживним для ефективнішого нарощування м'язової тканини. Крім того, у будь-якому випадку корми для птахів можна збагачувати природними вітамінами і мінералами.

Окрім концентрованих кормів, у годівлі птахів необхідним є наявність таких твердих часток, як крупнозернистий пісок, гравій, ракушняк та вапняк, які є важливим елементом травлення птиці, оскільки вона не має зубів. На вільному вигулі може пастися та самостійно знаходити необхідні їй камінці, але можна влаштувати додаткові годівниці з подрібненим гранітом та вапняком.

Досвід виробництва свідчить про те, що органічне птахівництво має користь не лише для здоров'я людини, але й природного середовища. Птахи на вільному вигулі полюють на комах, жуків, а також поїдають бур'яни, їх насіння та траву, тим самим здійснюючи природний контроль за розповсюдженням шкідників культурних рослин, а також одночасно удобрюючи ґрунт своїм послідом. Органічне сільське господарство таким чином підтримує тісний зв'язок тварин з землею, а людини з природою.

Будь-які кормові матеріали, які використовуються або переробляються у органічному виробництві, не повинні оброблятися за допомогою хімічно синтезованих розчинників; переробка органічних кормів повинна бути відокремленою у часі або просторі від переробки звичайних (не органічних за походженням) кормів; кормові матеріали органічного виробництва або кормові матеріали з виробництва, яке знаходиться у процесі конверсії, не повинні вводитися до складу кормового продукту органічного виробництва одночасно з такими ж кормовими матеріалами, виробленими традиційним способом. Кормові добавки, певні продукти, які використовуються для годівлі тварин і як технологічні добавки, дозволяється використовувати в органічному виробництві лише якщо вони зазначені у нормативних документах, з відповідними обмеженням [2, с. 15-18; 5, с. 28-30].

Не дозволяється використовувати речовини і методи, які застосовуються для відновлення якостей, втрачених у ході переробки і зберігання органічних кормів, для виправлення результатів недбалості при переробці, або можуть іншим чином вводити в оману щодо істинної природи даних продуктів. Не повинні застосовуватися такі

речовини, як ГМО, похідні ГМО та продукти, вироблені ГМО, стимулятори росту і синтетичні амінокислоти. Також заборонене використання іонізуючої радіації для обробки органічних кормів або сировини, яка використовується у кормах.

Неорганічні кормові матеріали рослинного походження, кормові матеріали тваринного і мінерального походження, кормові добавки можуть бути використані лише за наявності дозволів. Утримання тварин на такій дісті, яка може викликати анемію, а також примусова відгодівля заборонені.

Застосування хімічно синтезованих традиційних ветеринарних лікарських препаратів або антибіотиків з профілактичною метою за винятком вакцинації, лікування від паразитів і застосування обов'язкових схем знищення, застосування хімічно синтезованих традиційних ветеринарних лікарських препаратів або антибіотиків з профілактичною метою заборонено. Винятком може бути той випадок, коли застосування заходів виявилось неефективним для боротьби з захворюванням або лікування поранення, і якщо традиційне лікування є необхідним для запобігання стражданню тварини. Якщо тварини захворіли або поранилися, слід негайно розпочати лікування, за необхідності, в ізоляції та у відповідних умовах утримання.

Слід віддавати перевагу застосуванню фітотерапевтичних, гомеопатичних продуктів, мікроелементів і продуктів, перед лікуванням ветеринарними хімічно синтезованими традиційними препаратами або антибіотиками, за умови, що перші є ефективними для лікування тварин даного виду і для даного випадку.

У випадку отримання твариною або групою тварин більше трьох курсів лікування хімічно синтезованими традиційними ветеринарними лікарськими препаратами або антибіотиками протягом 12 місяців, або більше одного курсу лікування, якщо продуктивний життєвий цикл цих тварин складає менше одного року, відповідних тварин або отриману з них продукцію не можна продавати як органічні продукти, і тварини мають пройти перехідний період.

Період відвикання між останнім призначенням тваринам традиційного ветеринарного лікарського препарату за звичайних умов застосування і виробництвом органічних харчових продуктів з таких тварин має складати 48 годин, якщо законом не передбачено іншого терміну. В органічному виробництві заборонені такі операції: підрізання дзьобів; застосування будь-якої електричної стимуляції для примушування під час завантаження і розвантаження птиці; використання традиційних хімічно синтезованих транквілізаторів до або під час транспортування.

Проте уповноважений орган влади може час від часу дозволяти деякі з цих операцій з міркувань безпеки, або якщо вони спрямовані на покращення здоров'я, умов утримання чи гігієни тварин. Будь-яке страждання тварин слід зводити до мінімуму, застосовуючи відповідну анестезію і/або анальгезію, а також шляхом проведення операцій кваліфікованим персоналом лише у найбільш підходящому віці.

Таким чином, для розвитку органічного птахівництва необхідно упроваджувати у виробництво інноваційні технології вирощування органічної продукції, забезпечувати подальше виробництво органічної продукції за рахунок власного вирощування сировини (кормів для тварин і птиці, органічних добрив для рослинництва), дотримуватися принципів органічного виробництва.

Література

1. Борживой Ш. Органическое сельское хозяйство / [БорживойШПарапатка, Иржи Урбан и кол.]. – Оломуц: Биоинститут, ЧешскаяРеспублика. – 2010. – 403 с.

2. Детальні правила щодо органічного виробництва, маркування і контролю для впровадження Постанови Ради (ЄС) №834/2007 стосовно органічного виробництва і маркування органічних продуктів / Постанова комісії (ЄС) №889/2008 від 5 вересня 2008 р. –76 с.

3. Довідник стандартів ЄС щодо регулювання органічного виробництва та маркування органічних продуктів . Книга 3. – Львів: Видавнича компанія «АРС», 2013. -272 с.

4. Капштик М. В. Довідник міжнародних стандартів для органічного виробництва / за ред. М.В. Капштика, О.О. Котило. –К.: СПД Горобець Г.С., 2007. – 356 с.

5. Стандарти органічного сільськогосподарського виробництва та маркування сільськогосподарської продукції і продуктів харчування «Біолан». -2006. -76с.